

فروش

پژوهشگاه: ۵۲

آینده پژوهی: ۵

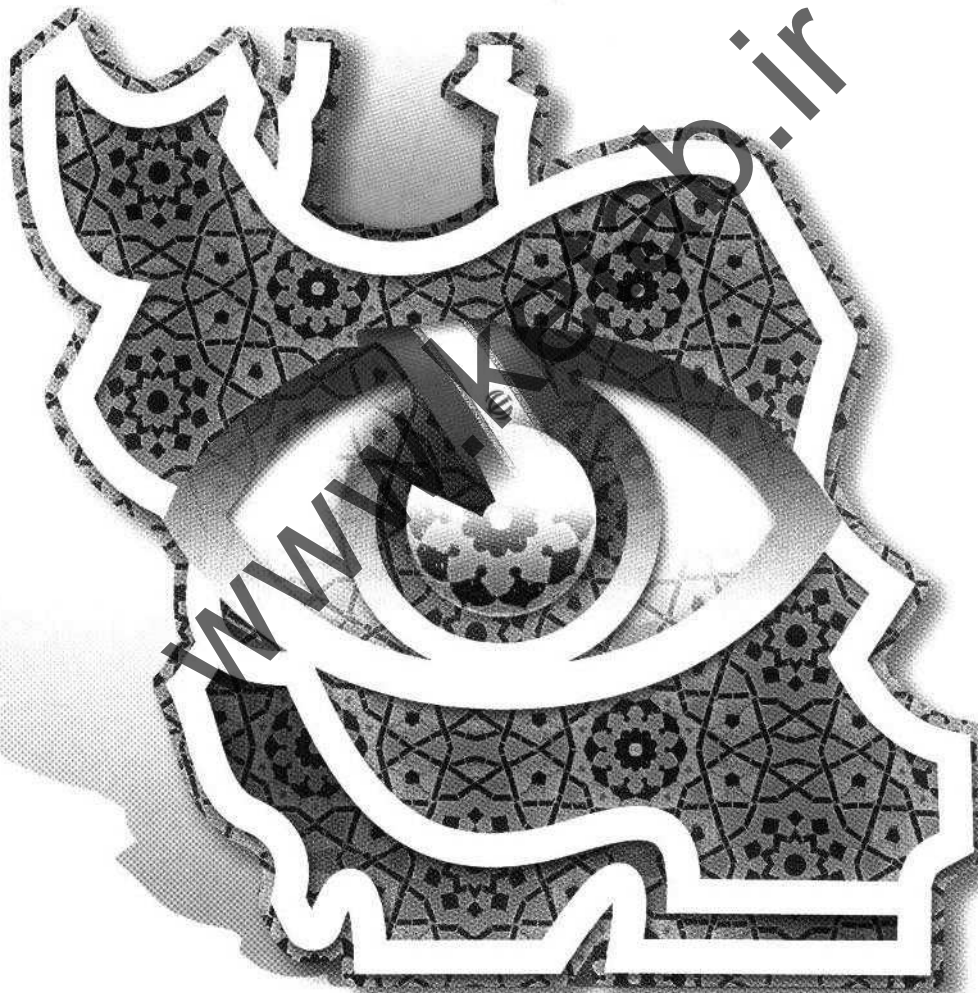
سازمان پژوهش‌های علمی و اطلاع‌رسانی
سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

دانشگاه امام، اهداف و راهبردها

سند چشم‌انداز مبسوط ساله کشور

نویسندگان

محمد رضا قادری، میترا کسایی

سرشناسه: قادری، محمدرضا، ۱۳۴۶

عنوان و نام پدیدآور: ویژگی‌ها، اهداف و راهبرد های سند چشم انداز ۲۰ ساله ی کشور / نویسندگان محمدرضا قادری، میترا کسایی.

مشخصات نشر: اصفهان: علم آفرین: پارس ضیاء، ۱۳۹۲.

مشخصات ظاهری: ۲۸۵ ص:، جدول، نمودار.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۴۵۰-۴۸-۴

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: سند چشم انداز ۲۰ ساله جمهوری اسلامی ایران در افاق ۱۴۰۴ هجری شمسی.

موضوع: ایران--آینده نگری

موضوع: ایران--سیاست و حکومت--۱۳۸۴--آینده نگری

شناسه افزوده: کسایی، میترا، ۱۳۵۴.

رده بندی کنگره: ۱۳۱۳ س ۹ / ۱۷ ق / ۱۵۸۶ DSR

رده بندی دیویی: ۹۵۵.۰۸۴

شماره کتابشناسی ملی: ۳۲۴۶۹۷۸

ویژگی‌ها، اهداف و راهبرد های سند چشم انداز بیست ساله ی کشور

نگارش: محمدرضا قادری، میترا کسایی

ناظر علمی: دکتر امیرمحمدزاده

طرح و گرافیک: گرافیک گمها

طرح بسم ا...: علی زیبایی

ناشر: انتشارات علم آفرین

ناشر همکار: انتشارات پارس ضیاء

مدیریت تولید: پژوهشگاه مهندسی بحران های طبیعی شاخص بژوه

آماده سازی و نظارت بر چاپ: دفتر خدمات کتاب و نشر ۰۳۱۱-۲۲۰۴۷۲۴

لیتوگرافی: طاهها

چاپ رنگی: چاپ ملت

چاپ متن: چاپ فرزادگان

صحافی: بهار

نوبت چاپ: چاپ اول ۱۳۹۳، ۱۰۰۰ نسخه، وزیری،

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۴۵۰-۴۸-۴

ISBN: 978-600-5450-484-4

صفحه	عنوان
۱	پیشگفتار.....
۱۳	مقدمه.....
فصل اول: مبانی و مفاهیم چشم‌انداز	
۱۸	۱-۱- سیر تکاملی نظام برنامه‌ریزی.....
۲۲	۱-۲- باز تعریف فرآیند برنامه‌ریزی:.....
۲۸	۱-۳- آینده نگری و چشم‌اندازسازی.....
۳۰	۱-۴- مراحل گامیابی چشم‌انداز ملی یک جامعه.....
۳۰	۱-۵- مبانی کلی آینده نگری و چشم‌انداز.....
۳۹	۱-۶- تفاوت چشم‌انداز و پیش‌بینی.....
۴۱	۱-۷- تفاوت برنامه‌ریزی و چشم‌انداز.....
۴۲	۱-۸- تفاوت پارادایم با چشم‌انداز.....
۴۳	۱-۹- هدف‌های آرمانی چشم‌انداز.....
۴۴	۱-۱۰- مبانی تجربی چشم‌انداز:.....
۴۶	۱-۱۱- تعاریف چشم‌انداز.....
۵۱	۱-۱۲- ویژگی‌های چشم‌انداز:.....
۵۲	۱-۱۳- قدرت چشم‌انداز و ویژگی‌های آن:.....
۵۳	۱-۱۴- ویژگی‌های چشم‌انداز مطلوب.....
۵۴	۱-۱۵- مولفه‌های چشم‌انداز.....
۵۶	۱-۱۶- انواع چشم‌انداز:.....
فصل دوم: ساختار، ضرورت و متدولوژی چشم‌انداز	
۵۸	۲-۱- ضرورت تدوین چشم‌انداز:.....
۵۸	۲-۲- ضرورت و اهمیت چشم‌اندازسازی در سطح ملی:.....
۶۱	۲-۳- لزوم شکل‌گیری چشم‌انداز:.....
۶۲	۲-۴- چرا سازمان‌ها به چشم‌انداز احتیاج دارند؟.....
۶۸	۲-۵- نکات مهم و کلیدی در هر فعالیت تهیه چشم‌انداز:.....
۷۰	۲-۶- شاخص‌های سنجش نیاز به چشم‌انداز:.....
۷۰	۲-۷- شاخص‌های ارزیابی محورهای طراحی شده از سند چشم‌انداز.....
۷۷	۲-۸- تدوین چشم‌انداز:.....
۷۸	۲-۹- رویکردهای علمی در ساخت چشم‌انداز.....
۸۰	۲-۱۰- ساختار، اجزا و فرآیند چشم‌انداز.....
۸۶	۲-۱۱- محورهای اساسی چشم‌انداز.....

۱۲-۲- محوره‌های مذکور در سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران: ۸۷

۱۳-۲- روش‌های خلق چشم‌انداز ۸۸

فصل سوم: ابعاد سند چشم‌انداز بلندمدت ایران در افق ۱۴۰۴

۱-۳- متن سند چشم‌انداز بیست ساله جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ ..... ۹۲

۲-۳- ابعاد سند چشم‌انداز بیست ساله کشور: ۱۰۰

۳-۳- منابع و مراحل تهیه چشم‌انداز بیست ساله: ۱۰۱

۴-۳- روش شناسی تدوین و اجرای چشم‌انداز بیست ساله جمهوری اسلامی ایران: ۱۰۲

۵-۳- بیانیه چشم‌انداز: ۱۰۴

۶-۳- گزاره‌های چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران: ۱۰۵

۷-۳- ویژگی‌های جامعه ایران براساس سند چشم‌انداز ملی ۲۰ ساله ایران: ۱۰۸

۸-۳- تاریخچه چشم‌انداز در ایران ۱۱۰

۹-۳- اهداف سند چشم‌انداز ایران: ۱۱۶

۱۰-۳- مبانی ارزشی چشم‌انداز ۱۴۰۴: ۱۲۱

۱۱-۳- ویژگی‌های چشم‌انداز از نگاه مقام معظم رهبری: ۱۲۳

۱۲-۳- سناریوهای تدوین چشم‌انداز در ایران: ۱۲۵

۱۳-۳- گام‌های اساسی در طراحی چشم‌انداز بیست ساله ایران ۱۲۷

۱۴-۳- نتایج چشم‌انداز انقلاب اسلامی ۱۲۹

۱۵-۳- مفهوم سطح منطقه در سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی: ۱۲۹

۱۶-۳- الزامات مدیریتی تحقق چشم‌انداز ۱۳۱

۱۷-۳- گزینه‌های تدوین آینده‌های ممکن ایران در افق چشم‌انداز: ۱۳۴

۱۸-۳- هدف‌گذاری شاخص‌های کلیدی اقتصاد در افق چشم‌انداز (۱۴۰۴) ۱۳۸

۱۹-۳- روش‌های اجرایی کردن چشم‌انداز ملی ۱۵۳

۲۰-۳- ارزیابی اجرای سند چشم‌انداز در برنامه چهارم توسعه ۱۵۶

۲۱-۳- موانع اجرای چشم‌انداز: ۱۶۲

۲۲-۳- ابهامات و عدم توافق در چشم‌انداز: ۱۶۴

۲۳-۳- چالش‌های پیش‌روی ایران ۱۶۷

۲۴-۳- برخی از نقدهای وارد بر سند چشم‌انداز: ۱۶۹

فصل چهارم: تحلیل مقایسه‌ای جایگاه ایران در بین کشورهای منطقه براساس

سند چشم‌انداز

۱-۴- تاریخچه سیاسی کشورهای آسیای جنوب غربی: ۱۷۶

۲-۴- جایگاه منطقه آسیای جنوب غربی در جهان: ۱۸۱

۳-۴- وضعیت کلی ایران در منطقه آسیای جنوب غربی: ۱۸۵

فصل پنجم: مروری بر مبانی چشم‌انداز برخی کشورها

۲۴۰	۱-۵- تاریخچه چشم‌انداز در جهان:
۲۴۲	مالزی: چشم‌انداز ۲۰۲۰ مالزی
۲۴۵	اردن:
۲۴۶	ترکیه
۲۵۱	عربستان
۲۵۶	ارمنستان
۲۵۷	قطر
۲۵۹	یمن
۲۶۱	کره جنوبی
۲۶۲	هندوستان
۲۶۳	ژاپن
۲۶۵	روسیه
۲۶۶	ابوظبی
۲۶۸	۲-۵- ویژگی‌های کلی سند چشم‌انداز کشورهای منتخب، از بعد اقتصادی:
۲۶۹	۳-۵- جمع بندی:
۲۷۲	منابع و ماخذ:

جدول ۱-۱: مقایسه تعاریف آینده‌نگاری.....	۳۵
جدول ۱-۲: تفاوت رویکردهای مبتنی بر پیش بینی و چشم‌انداز.....	۴۰
جدول ۱-۳: فهرستی از موارد لحاظ شده در طرح کلی چشم‌انداز.....	۵۱
جدول ۱-۴: مولفه‌های چشم‌انداز.....	۵۵
جدول ۳-۱: مقایسه شاخص‌های اقتصادی در دوره (۹۴-۱۳۸۴).....	۱۳۸
جدول ۳-۲: چشم‌انداز تولید ناخالص داخلی کشورهای منتخب در سال ۲۰۲۵.....	۱۴۱
جدول ۳-۳: برآوردهای متغیر کلان تولید و سرمایه‌گذاری اقتصاد ایران در افق ۱۴۰۴.....	۱۴۲
جدول ۳-۴: مقایسه سهم تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در تولید ناخالص داخلی.....	۱۴۳
جدول ۳-۵: مقایسه نسبت سرمایه به تولید افزایشی (ICOR) در کشورهای منتخب.....	۱۴۴
جدول ۳-۶: مقایسه سهم تشکیل سرمایه ثابت ناخالص بخش خصوصی.....	۱۴۴
جدول ۳-۷: برآورد متغیرهای کلان بازار کار ایران در افق ۱۴۰۴.....	۱۴۵
جدول ۳-۸: برآورد متغیرهای کلان بهرهوری عوامل کل تولید ایران در افق ۱۴۰۴.....	۱۴۶
جدول ۳-۹: چشم‌انداز تولید ناخالص داخلی کشورهای منتخب در سال ۲۰۲۵.....	۱۴۷
جدول ۳-۱۰: برآورد کلان تولید و سرمایه‌گذاری اقتصاد ایران در افق ۱۴۰۴.....	۱۴۸
جدول ۳-۱۱: مقایسه سهم تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در تولید ناخالص داخلی.....	۱۴۸
جدول ۳-۱۲: مقایسه نسبت سرمایه به تولید افزایشی (ICOR) در کشورهای منتخب.....	۱۴۹
جدول ۳-۱۳: مقایسه سهم تشکیل سرمایه ثابت ناخالص بخش خصوصی.....	۱۴۹
جدول ۳-۱۴: برآورد متغیرهای کلان بهرهوری عوامل کل تولید ایران در سال ۱۴۰۴.....	۱۴۹
جدول ۳-۱۵: تولید ناخالص داخلی با فرض تداوم روند گذشته در سه‌گانه در سال ۲۰۲۵.....	۱۵۱
جدول ۳-۱۶: برآورد متغیرهای کلان بخش واقعی اقتصاد ایران در افق ۱۴۰۴ شمسی.....	۱۵۲
جدول ۳-۱۷: برآورد متغیرهای کلان بخش بهرهوری اقتصاد ایران در افق ۱۴۰۴ شمسی.....	۱۵۲
جدول ۳-۱۸: برآورد متغیرهای کلان بخش صادرات و سرمایه‌گذاری خارجی در افق ۱۴۰۲.....	۱۵۳
جدول ۳-۱۹: خلاصه برآورد متغیرهای کلان اقتصاد ایران در افق ۱۴۰۴ شمسی.....	۱۵۳
جدول ۳-۲۰: میزان لحاظ سند چشم‌انداز در برنامه چهارم توسعه کشور.....	۱۶۱
جدول ۴-۱: جمعیت و رتبه کشورهای منطقه در جهان.....	۱۹۱
جدول ۴-۲: جمعیت و رتبه کشورهای منطقه در جهان و چشم‌انداز.....	۱۹۲
جدول ۴-۳: تولید ناخالص داخلی سرانه (دلار).....	۱۹۸
جدول ۴-۴: مقایسه رشد اقتصادی کشورهای منطقه تا سال ۲۰۱۰.....	۲۰۲
جدول ۴-۵: پیش‌بینی تورم در کشورهای منطقه در چشم‌انداز ۱۴۰۴.....	۲۱۱
جدول ۴-۶: سهم کشورهای اسلامی از جمعیت، تولید و صادرات کل دنیا.....	۲۱۲
جدول ۴-۷: مقایسه رتبه شاخص‌های اقتصادی کشورهای منطقه در سال ۲۰۰۴.....	۲۱۹

جدول ۸-۴: مقایسه رتبه شاخص‌های اقتصادی کشورهای منطقه در سال ۲۰۰۷.....	۲۲۰
جدول ۹-۴: اهداف اقتصادی ایران در افق سند چشم‌انداز با توجه به وضعیت کشورهای منطقه.....	۲۲۱
جدول ۱۰-۴: درآمد سرانه ملی.....	۲۳۲
جدول ۱-۵: عمده‌ترین اهداف چشم‌انداز برخی از کشورها.....	۲۴۱
جدول ۲-۵: اهداف چشم‌انداز ۲۰۲۰ مالزی.....	۲۴۳
جدول ۳-۵: اهداف آرمانی چشم‌انداز ۲۰۲۳ ترکیه.....	۲۴۷
جدول ۴-۵: اهداف آرمانی چشم‌انداز ۲۰۲۵ عربستان سعودی.....	۲۵۴

صفحه	عنوان
۱۹	شکل ۱-۱: سیر تکامل نظام برنامه‌ریزی.....
۲۳	شکل ۱-۲: فرایند برنامه‌ریزی مطلوب.....
۲۶	شکل ۱-۳: دامنه آینده‌ها در افق برنامه‌ریزی.....
۲۶	شکل ۱-۴: ارتباط مراحل اول تا چهارم فرایند برنامه‌ریزی ارائه شده.....
۲۷	شکل ۱-۵: چارچوب شماتیک تفکر در خصوص آینده و جایگاه سناریوها.....
۲۹	شکل ۱-۶: عناصر تشکیل دهنده چشم‌انداز.....
۶۳	شکل ۲-۱: متدولوژی چشم‌انداز.....
۶۵	شکل ۲-۲: متدولوژی گذشته محور.....
۶۶	شکل ۲-۳: مدل جزایر سه‌گانه تصمیم‌سازی.....
۸۱	شکل ۲-۴: مدل ساختار و فرایند چشم‌انداز.....
۸۴	شکل ۲-۵: عوامل راهبردی داخلی.....
۸۵	شکل ۲-۶: عوامل راهبردی خارجی.....
۱۰۰	شکل ۳-۱: ارتباط چشم‌انداز با سیاست و برنامه و استراتژی‌ها.....
۱۰۱	شکل ۳-۲: منابع تدوین چشم‌انداز.....
۱۰۲	شکل ۳-۳: مراحل تدوین چشم‌انداز.....
۱۰۶	شکل ۳-۴: ابعاد مختلف چشم‌انداز.....
۱۱۷	شکل ۳-۵: اهداف ایران آینده.....
۱۳۰	شکل ۳-۶: کشورهای آسیای جنوب غربی.....
۱۳۱	نقشه ۳-۱: کشورهای موردنظر سند چشم‌انداز ایران.....
۱۳۳	شکل ۳-۷: مدل تحقق سند چشم‌انداز.....
۱۸۴	شکل ۴-۱: چشم‌انداز ایران در بحث فناوری.....
۱۸۵	شکل ۴-۲: سند استراتژی توسعه صنعتی.....
۱۸۷	شکل ۴-۳: نمودار سهم جمعیت کشورهای اسلامی در جهان.....
۱۸۷	شکل ۴-۴: نمودار سهم صادرات کشورهای اسلامی در جهان.....
۱۹۴	شکل ۴-۵: نمودار تولید ناخالص داخلی سرانه در کشورهای رقیب ایران.....
۱۹۵	شکل ۴-۶: نمودار تولید ناخالص داخلی در چشم‌انداز ۱۴۰۴.....
۱۹۵	شکل ۴-۷: نمودار تولید ناخالص داخلی در چشم‌انداز ۱۴۰۴.....
۱۹۶	شکل ۴-۸: نمودار تولید ناخالص داخلی سرانه ایران در مقایسه با کشورهای دیگر.....
۱۹۶	شکل ۴-۹: نمودار نرخ رشد تولید ناخالص داخلی سرانه کشورهای رقیب ایران.....
۲۰۳	شکل ۴-۱۰: روند رشد اقتصادی ایران در کشورهای منطقه.....
۲۰۶	شکل ۴-۱۱: میانگین تورم در چشم‌انداز ۱۴۰۴.....

شکل ۱۲-۴: میانگین نرخ تورم در سد چشم‌انداز ۱۴۰۴.....	۲۰۸
شکل ۱۳-۴: نسبت صادرات به تولید ناخالص داخلی ایران در مقایسه با سایر کشورها.....	۲۱۳
شکل ۱۴-۴: نسبت صادرات به تولید ناخالص داخلی ایران بین کشورهای منطقه.....	۲۱۴
شکل ۱۵-۴: نسبت صادرات به تولید ناخالص داخلی در چشم‌انداز ۱۴۰۴.....	۲۱۴
شکل ۱۶-۴: گزارش آپک از صادرات نفت کشورها در سال ۲۰۱۰.....	۲۱۶
شکل ۱۷-۴: نمودار درآمد سرانه ملی-رقبای نزدیک.....	۲۳۳
شکل ۱۸-۴: سهم هر شخص از درآمد ناخالص ملی.....	۲۳۵

به نام آن که جان رافکرت آموخت

پیشگفتار

من اعتقاد راسخ دارم که آنچه در شان ملت

است و چشم‌انداز آینده ما را تشکیل می‌دهد؛

ممکن و در دسترس است؛ به شرط این که ما

به شرایط آن عمل کنیم. (مقام معظم رهبری)

فکر کردن درباره آینده و حوادث آینده تاریخ طولانی دارد. بشر در همه دوران‌ها همواره علاقه‌مند بوده است که بداند در آینده چه چیزی رخ می‌دهد. شاید گرایشاتی از این دست منشاء موفقیت معابد یونانی در عهد باستان بود (معبدلفی). این حقیقت علیرغم گذشت سالیانی طولانی همچنان پابرجاست، که آینده غیرقابل پیش بینی است؛ ولی با این وجود می‌توان پاره‌ای از تحولات آینده را پیش بینی کرد و درباره‌ی گزینه‌های آینده هم فکر کرد. می‌توان از این امکاناتی که وجود دارند خود را برای آینده هر چند به طور محدود آماده کرد و تلاش نمود که برای دستیابی به آینده‌ای بهتر تمامی توان خود را بکار گرفت.

اکنون سال‌هاست که به هنگام شروع هرگونه فعالیت برنامه‌ریزی و مطالعه درباره آینده، در همه سطوح خرد و کلان، منطقه‌ای و ملی، کوتاه مدت و میان مدت، این پرسش برای برنامه‌ریزان مطرح می‌گردد که بدون خطوط راهنمای آینده، چگونه می‌توان مسیر توسعه بخش، منطقه یا کشور را مشخص نمود؟

مدت‌هاست که حرکت جامعه جهانی، به گونه‌ای است که از نظر دیدمان‌های توسعه و مدل‌ها؛ راهبردها و برنامه‌ریزی‌های راهبردی نوعی هماهنگی و همگرایی با قوت در حال شکل‌گیری است و چه بسا در بسیاری از مناطق این مهم به وقوع پیوسته است. اینک وضعیت عمومی جهان به گونه‌ای دستخوش تغییر گردیده است که روندها گذشته که اساس و پایه تخمین‌ها و پیش‌بینی‌های برنامه‌هاست، برای آینده قابل اتکا نخواهد بود. به سخن دیگر، امروزه برنامه‌ریزی فرایندها، متکی بر این نیست که عدم تعادل را چگونه باید به تعادل کشانید، بلکه اصل بر این است که، فرایند توأمان تعادل - عدم تعادل را، چگونه باید مدیریت و راهبری کرد.

می‌توان اذعان داشت که تاکنون در بسیاری موارد حاصل و برآیند تلاش‌های برنامه‌ریزی در سطوح مختلف؛ به دلیل نداشتن تصویر و سیمایی از چشم‌انداز آینده، به حرکتی هم سو و مورد توافق همگان نینجامیده و هر از گاهی خطوطی کلی با تمرکز بر موضوعاتی چند و نیز تعیین شیوه‌هایی برای برخورد با مشکلات و معضلات موجود در اذهان فقط چند مقام و مسئول شکل گرفته که چه بسا در بسیاری از موارد هم مجال و فرصت اعمال گسترده و فراگیر آن هرگز دست نداده است.

تفکرانی از این دست و نیز دستیابی به جایگاه مناسب توسعه و پیشرفت در جهان؛ آنچه که مدنظر مسئولان بلندپایه نظام از جمله مقام معظم رهبری است؛ و به کرات در اسناد فرادستی از جمله الگوی توسعه اسلامی - ایرانی پیشرفت مورد تاکید قرار گرفته موجب گردید تهیه و تنظیم چشم‌انداز آینده همان‌د کشورهاى دیگر، در دستور کار دستگاه‌های اجرایی قرار گیرد. در بدو امر باید توجه داشت که برای ترسیم چشم‌انداز؛ توانایی فکری فراوانی لازم است. رهبران باید دارای آینده نگری باشند به طوری که بتوانند درباره تناسب آن چشم‌انداز و نحوه سیر تکاملی محیط قضاوت کنند.

تهیه و تنظیم چشم‌انداز آینده، از آن رو که روندها ممکن و مطلوب آینده را پیش بینی و ترسیم می‌نماید، به اتخاذ موضوع و تعیین شیوه‌های برخورد با حوادث و اتفاقات کمک می‌کند و بهره‌برداری درست و بهینه از منابع و فرصت‌ها را امکان‌پذیر می‌کند. همچنین به دلیل آن که برخی از رویدادها و تحولات آینده، خارج از کنترل می‌باشد، تهیه چشم‌انداز به جهت پیش بینی آن‌ها و مقابله با چالش‌های آینده پیش روی، اجتناب ناپذیر به نظر می‌رسد.

چشم‌انداز، آمیزه‌ای از ارزش داورى‌های مبتنی بر ایدئولوژی نظام و واقعیت‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و زیست محیطی جامعه است. با توجه به این که ایدئولوژی‌ها و نگرش‌های مختلف و متفاوت، آینده‌های متفاوتی را ترسیم می‌کنند، نخستین گام در پویا برنامه‌ریزی و آینده نگری، پذیرش یک چشم‌انداز واحد است. چشم‌انداز یا دورنمای سازمان به معنای مقاصد و آرمان سازمان آینده‌ای است واقع‌گرایانه؛ محقق‌الوقوع و جذاب که به این پرسش پاسخ می‌دهد. «ما می‌خواهیم به کجا برسیم». در اغلب کشورها چشم‌اندازی بلند مدت جهت ارائه تصویری مطلوب از آینده کشور به منظور هموار ساختن مسیر توسعه اقتصادی - اجتماعی کشور و تعامل با جریان‌های منطقه‌ای و جهانی تهیه می‌شود. هر کشوری پس از طراحی اهداف بلند مدت خود تمام امکانات، منابع و انرژی‌های خود را در راستای نیل به اهداف تجمیع و متمرکز می‌سازد. بدین ترتیب آنچه دارای اهمیت فوق‌العاده و شایان توجه است؛ دقت در انتخاب این اهداف

می‌باشد. چنانچه اهداف آرمانی بلند مدت تعریف شده در چشم‌انداز کشور به درستی طراحی نگردد، نیروها و منابع کشور به هدر رفته و زمان نیز از دست خواهد رفت که مسلماً این مهم قابل جبران نخواهد بود.

کشور ما به منظور تحقق اهداف آرمانی چشم‌انداز و از جمله جایگاه اول اقتصادی در منطقه؛ نیازمند شناخت اهداف، استراتژی‌ها و الزامات رسیدن به آن اهداف است. لذا تدوین درست و مطابق با اهداف عالی در چشم‌اندازها تاثیر بسزایی در راه‌گشایی به سوی توسعه خواهد داشت، بی‌شک بایستی به این واقعیت اذعان کرد که جامعه جهانی پیشرفت کرده لیکن ایران علیرغم ویژگی‌ها و امتیازات برجسته در جایگاه مناسب جهانی قرار نگرفته است. بررسی وضع موجود اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور نشان می‌دهد که جمهوری اسلامی ایران، دارای ویژگی‌های برجسته‌ای از جمله:

- برخورداری از تمدن و فرهنگی غنی با وحدت جوامع و اقوام گوناگون، یکپارچگی سرزمین و پیشینه تاریخی طولانی.
- داشتن موقعیت استثنایی و برتر جغرافیایی و ژئواکونومیک و ژئواستراتژیک.
- برخورداری از سرمایه‌های انسانی، اجتماعی، پژوهشی و فناوری گسترده.
- برخورداری از استقلال سیاسی و تجربه انقلاب اسلامی.
- بهره‌مندی از تنوع اقلیمی، وسعت سرزمین و گونه‌های مختلف گیاهی و جانوری و منابع کشاورزی متنوع.
- برخورداری از ذخایر غنی هیدروکربورها (نفت و گاز) و کانی‌های فلزی و غیر فلزی و منابع طبیعی گسترده در کشور.
- برخورداری از توانایی نوین علمی، پژوهشی و آموزشی.
- برخورداری از نیم قرن تجربه برنامه‌ریزی توسعه در کشور و.. بسیاری از مزیت و ظرفیت‌های دیگر می‌باشد. اما به رغم بهره‌مندی از ظرفیت‌های یاد شده، کشور با مشکلات و تنگناهایی نیز روبه‌رو است که اهم آنها به شرح زیر است:
- مهاجرت متداوم بخشی از نیروهای متخصص و کاسته شدن از توانایی‌های علمی کشور.
- وجود حدود ۵.۲ میلیون بیکار و ساختار نه چندان متعادل بازار کار.
- خشکی سرزمین و محدودیت منابع آب.
- وابستگی شدید بودجه دولت به منابع حاصل از صادرات نفت.
- توزیع نامتعادل جمعیت، تمرکز و ساختار قطبی جمعیت.

- ناهنجاری در بخشی از مناسبات فرهنگی، اجتماعی و سیاسی.
- ساختار اقتصاد سنتی، تجاری و متکی به منابع طبیعی و غیر کارآمد.
- نازل بودن نسبت سرمایه‌گذاری به تولید، و اتکا به بازارهای داخلی.
- اقتصاد درونگرا، ساختار انعطاف‌ناپذیر بازارها، بی‌توجهی و بهره‌گیری نکردن از بسیاری از مزیت‌های موجود نیز می‌باشد.

با توجه به کلیه قابلیت‌ها و محدودیت‌ها، می‌بایست ایران برای تحقق هدف و اندیشه پیش‌گفته؛ الزام، و راهنمای عمل داشته باشد، این راهنمای عمل به زبان برنامه، سند چشم‌انداز بلندمدت کشور است.

برای نیل به این مقصود، پس از پایان دوره دوم ریاست جمهوری جناب آقای هاشمی در سال ۱۳۷۶ تلاش جدی برای تدوین سند راهبردی چشم‌انداز صورت گرفت. در سال ۱۳۷۸ بحثی با عنوان «افق آینده» در دبیرخانه مجمع تشخیص مصلحت نظام آغاز گردید که سرآغاز طرح سند چشم‌انداز شد. به تعبیر دیگر این مجمع، پس از آن که موضوع، خدمت مقام معظم رهبری مطرح گردید، ایشان این مسأله را یک حلقه مفقوده راهبردی تعبیر و به مجمع تشخیص مصلحت نظام ابلاغ کردند که چشم‌انداز بیست ساله آینده کشور را ترسیم کنند.

در تدوین و تنظیم آینده ممکن کشور، «در افق چشم‌انداز ملی، بهبود روندها بازار کار به لحاظ کمی و کیفی، توسعه منابع علمی و فرهنگی کشور، افزایش بهره‌وری همراه با استقرار یک جریان رشد سریع و متناسب با هدف رویکرد تعاملی مردم‌نانه و هشیارانه مبتنی بر عزت، حکمت و مصلحت اقتصاد ملی با اقتصاد جهانی، و تغییر در ساختار فناوری تولید، برای جای‌گیری مناسب در تقسیم کار جهانی مد نظر قرار گرفته است.

اکنون با گذشت بیش از ۱۰ سال از ابلاغ این سند و گذشت نیمی از زمان پیش‌بینی شده آن، سوال این است که آیا ملت و جامعه ایرانی ظرفیت قرار گرفتن در قله‌های توسعه جهانی را دارد؟ چه عوامل و رخدادهایی موجب شده که این کشور در جایگاه حقیقی‌اش قرار نگیرد؟ هنگامی که ما به ظرفیت‌های انسانی، وسعت سرزمینی، منابع طبیعی، ویژگی‌های ژئوپولیتیک، به مبانی ارزشی و بنیادین، به نیات و آرمان‌ها و خواست‌های جامعه در طول تاریخ کشور و به مسیر تحولات، نهضت‌ها و انقلاب‌ها نگاه کنیم، بازتاب سوال را خواهیم دید. در این بازتاب مشاهده خواهیم کرد که طی این سال‌ها جامعه ما همواره به دنبال دست یافتن به این مهم بوده و هست و حتی همانگونه که قبلاً بیان گردید؛ مسوولان کشور در دوره‌های مختلف نیز به دنبال آن بوده‌اند. اما چرا در نهضت‌های انجام شده طی یک‌صد سال اخیر نتوانسته‌ایم به مقصد و

آنچه مطلوبمان است برسیم؟ این سوال را باید از دو زاویه مطرح کنیم اول از دیدگاه توسعه و دوم از دیدگاه مدیریت، از منظری می‌توانیم بگوییم که ما در رویکردها گذشته‌نگر بودیم و آینده‌نگری را انتخاب نمی‌کردیم، یا اگر آینده‌نگری هم می‌کردیم، آینده را براساس ظرفیت‌ها و قابلیت‌ها، نیات و توانمندی‌هایی که در سطح راهبردی داریم، انتخاب نمی‌کردیم.

اولین مطلبی که در چشم‌انداز باید به آن توجه داشت، آینده‌نگری است. مطلب دوم این که آینده را به ما پیشکش نمی‌کنند، اگر ما فقط نظاره‌گر بودیم، تصورات، اقدامات، رویدادها و روندهایی که دیگران شکل می‌دهند در شکل‌گیری آینده ما تاثیر خواهد گذاشت، بنابراین **آینده ساختنی است نه یافتنی**. اما بر اساس این مساله باید رویکرد خود را انتخاب کرد. اگر می‌خواهیم تصویری داشته باشیم باید بینیم رویکردمان بر اساس پیش‌بینی روندها، الگوهای اقتصادسنجی و تعمیم جریان‌های موثری است که دیروز بودند، امروز هستند و ممکن است که فردا هم باشند! همزمان با این نوع انتخاب یک نقص اساسی رشد و بروز پیدا می‌شوند، آن این است که اگر تغییرات و تحولات بارادایمیک شکل گرفت و یک دفعه رویه‌ها و پارادایم‌ها تغییر کردند آن موقع چه باید کرد. در رویکرد آینده‌نگری اول باید گذشته‌ها و تغییرها را مرور کرد و علل و عواملی که تا کنون باعث توسعه نیافتگی یا عدم دسترسی به آنچه باید باشد بررسی شود و همچنین براساس آن قابلیت‌ها و توانمندی‌های موجود آینده را ترسیم کرد. همان آینده‌ای که می‌خواهیم طی بیست سال به آن برسیم، بعد باید به زمان حال مراجعه کرد و به این پرسش پاسخ داد که چگونه جامعه را برای رسیدن به آن تصویر مطلوب هدایت کنیم. بنابراین باید از نقطه آینده شروع کرد تا به امروز رسید و بر این اساس مسیر مورد نظر برای تحقق اهداف آینده را انتخاب و سازماندهی کرد، تا بتوان براساس آنچه موردنیاز است برنامه‌ریزی‌های لازم را انجام داد. بنابراین باید عاملی طراحی کرد تا ناشناخته‌های تصویر آشکار شود تا بتواند آرزوها، ایده‌ها، فرصت‌ها، قوت‌ها و ضعف‌های محیطی را که در آن قرار داریم انسجام دهد و در یک مجموعه، سند یا تصویر مجسم کند. تا به اصطلاح بتوان تصویری یک صفحه‌ای که دارای افق، فضا، راهبرد و هدف باشد ارائه کرد. و حالا باید دید ویژگی‌های این تصویر چگونه است.

تخصیص ناکارآمد سرمایه‌های ملی به سرمایه‌های انسانی، ساختاری و طبیعی یا ثروت‌ها، تمرکز انحصار اقتصاد دولتی که در هر حال یکی از مسائل اساسی و ضعف‌های بسیار تعیین‌کننده در رشد و شتاب حرکت آینده جامعه ما شده است، تعارض‌ها، تفاوت‌ها یا شکاف‌هایی که ممکن است در حوزه‌های نسلی یا فکری بین نسل گذشته، امروز و آینده به وجود بیاید. جامع نبودن نظام تامین اجتماعی به خاطر برخورداری از ایمنی و ثباتی که ما برای توسعه در بخش‌های

اجتماعی، اقتصادی و سیاسی نیاز داریم. نابرابری‌هایی که از لحاظ شاخص‌های توسعه در بین مناطق مختلف کشور وجود دارد و ناکارآمدی در حوزه تولید علم و تحقیق و کاربردی نبودن آن به عنوان یک بستر برای ثروت‌زایی و تولید قدرت و حوزه‌هایی که ما در زمینه علم بیشتر اقتباس‌کننده و بهره‌بردار بودن نه تولیدکننده و انتشار دهنده. مجموعه‌ای است که می‌تواند نقاط قوت و وضعی که ما در محیط ملی با آن مواجه هستیم را به وجود بیاورد.

بی‌شک چشم‌انداز بیست ساله کشور یکی از مهم‌ترین راهبردهای بلند مدت نظام جمهوری اسلامی ایران است که توسط رهبر معظم انقلاب ابلاغ شده است. بر اساس این سند راهبردی، در افرق ۱۴۰۴ هجری شمسی، ایران کشوری توسعه یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه، با هویت اسلامی و انقلابی، الهام بخش در جهان اسلام و با تعامل سازنده و مؤثر در روابط بین‌الملل خواهد بود. درحقیقت چشم‌انداز ۱۴۰۴ ایران یک سند بالای دستی در برنامه‌ریزی و توسعه کشور است که سعی دارد ایران در ظرف ۲۰ سال از کشورهای منطقه قفقاز، آسیای میانه و خاور میانه از نظر اقتصادی، علمی و فناوری پیشی بگیرد. سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ از زوایای مختلف مورد نقد و بررسی اندیشمندان قرار گرفته است. به اعتقاد اکثر صاحب‌نظران گرچه تدوین سند چشم‌انداز ۲۰ ساله کشور، گامی مهم در مسیر توسعه کشور محسوب می‌شود، لیکن تعیین الزامات اجرایی از نگرانی‌های جدی برای تحقق آن است. مطابق اصل هم تراز، چشم‌انداز ۱۴۰۴ زمانی تحقق خواهد یافت که بتوان الگوی مدیریتی دولتی مناسب را تعریف و در جهت پیاده‌سازی آن گام‌های مؤثری برداشت. از این رو، تهیه و تنظیم چشم‌انداز آینده اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی کشور، بستر مناسبی برای تهیه و تنظیم برنامه پنج ساله چهارم توسعه، فراهم می‌سازد که هم فرایند برنامه‌ریزی پنج ساله را تسهیل و تسریع می‌نماید، و هم در مرحله اجرای برنامه، تحقق هدف‌های آن را آسان‌تر و کم‌هزینه‌تر می‌سازد.

تهیه چشم‌انداز بلندمدت جمهوری اسلامی ایران برای دوره بیست سال ۱۳۸۴-۱۴۰۴ با درنظر گرفتن سه عامل:

- ۱- آرمان‌ها و ویژگی‌های جامعه ایده آل،
- ۲ شرایط اقتصادی، اجتماعی موجود کشور.
- ۳ تحولات بین‌المللی و منطقه‌ای و ویژگی‌های اقتصادی و فناوری جهانی، انجام گرفته

چشم‌انداز بیست ساله جمهوری اسلامی ایران از این نظر که: ۱- هدف حرکت نظام را در یک دوره بیست ساله مشخص می‌کند؛ ۲- موجب نوعی هماهنگی در سیاست گذاری می‌گردد و ۳- در راستای دستیابی به اهداف انقلاب اسلامی قرار دارد، یک ضرورت است. اما سوال اساسی این است که آیا چشم‌انداز بیست ساله قادر است صرف ذکر نمودن اهدافی تمامی موارد فوق را محقق سازد؟ اگر چشم‌انداز ۲۰ ساله دارای چنین قابلیت می‌باشد، آیا از زمان ابلاغ آن تا کنون بخشی از هدف را متناسب با زمان سپری شده محقق ساخته است؟ در این زمینه باید چند نکته را مدنظر قرار داد:

عدم تصریح راه‌های دستیابی به چشم‌انداز، همان گونه که ذکر شد، چشم‌انداز ۲۰ ساله صرفاً تصویری از ایران ۱۴۰۴ ترسیم می‌نماید. صرف ترسیم یک هدف یا تصویر هر چند که واقعی باشد، موجب تحقق آن هدف نخواهد شد. مثلاً یکی از اهداف چشم‌انداز دستیابی به جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه است. باید راه‌های دستیابی به چنین هدفی مشخص شود.

لزوم تعریف دقیق واژه‌های به کار رفته، در سند چشم‌انداز اصطلاحاتی وجود دارد، که نیازمند تعریف دقیق‌تری است. ابهام یک واژه از این نظر که موجب بروز تفسیرهای متعدد می‌شود، نوعی انعطاف در برنامه ایجاد می‌کند. ولی این ابهام باعث سردرگمی و ناموفق بودن چشم‌انداز نیز می‌گردد.

و تعیین شاخص‌هایی کمی برای تحقق آن، یک ضرورت مهم برای دستیابی به چشم‌انداز بیست ساله مشخص نمودن شاخص‌های کمی برای دستیابی به اهداف چشم‌انداز است. اما برای رسیدن به چشم‌انداز، چالش‌هایی وجود دارد که این چالش‌ها نمی‌تواند به طور همزمان برطرف گردد. لذا برای این کار باید به انتخاب اولویت‌بندی چالش‌های پیش رو پرداخته گردد که بتواند توسعه متوازی در تمام ابعاد مورد نظر را برای ما به ارمغان بیاورد. چالش راهبردی در تدوین چشم‌انداز بیست ساله، شش چالش به شرح زیر هستند.

۱ - توسعه‌یافتگی یا توسعه‌نیافتگی.

۲ - بقای عزتمند نظام یا براندازی که دشمنان در پی آن هستند.

۳ - بیداری اسلامی در جهان اسلام یا جریان‌های انحرافی و رادیکال و واپس‌گرا چه در داخل چه در خارج از کشور.

۴ - تداوم انقلاب بر اساس اندیشه‌های امام خمینی (ره) یا توقف آن.

۵ - پذیرش هژمونی جدید آمریکا در جهان و منطقه (اگر تقسیم کار و همکاری بین‌المللی را نپذیرید امکان توسعه نخواهید داشت) این نگاه توسعه از بیرون است نه توسعه از درون یا اینکه بر اساس توانمندی و قابلیت‌های درون کشور همگرایی‌های بیرونی بر اساس منطقه‌گرایی شکل داده شود.

۶ - چگونگی تعامل ایران اسلامی با فرآیند جهانی شدن یا پروژه جهانی‌سازی، نظام تک قطبی یا چند قطبی و تاثیر چگونگی برخورد با این عوامل در حوزه اقتصاد، سیاست و فرهنگ. در واقع موارد فوق چالش‌های اساسی پیش رو هستند که باید به آن‌ها پرداخته شود و هدف‌هایی که در چشم‌انداز انتخاب می‌شود باید بر اساس این چالش‌های راهبردی باشند تا بتوانند در سطح ملی تاثیرگذاری لازم را داشته باشد. بر همین اساس و با توجه به این نکات بود که چشم‌انداز شکل گرفت و فرآیند قانونی خود را طی کرد.

بنابراین باید راه‌ها و استراتژی‌های محقق شدن چشم‌انداز را تعریف کرد و چگونگی اجرا و سیستم مدیریتی جدید مورد نیاز را طراحی کرد. در واقع مهم‌ترین نکته‌ای که مورد نیاز است تا تمام اهداف پیش‌بینی شده در سند چشم‌انداز ایران در افق ۱۴۰۴ محقق شود، وفاق و همکاری، تعامل و همگرایی ملی است و اجرایی شدن این سند نیاز به همکاری تمام احاد جامعه دارد.

به عنوان نمونه کشور مالزی در سال ۱۹۸۰ یک چشم‌انداز ۴۰ ساله تعیین کرد و با یک فرهنگ سازی ملی حتی در کتاب‌های دبستان نیز بحث چشم‌انداز را مطرح کرد. یکی از مواردی که مالزی در چشم‌انداز ۲۰۲۰ خود تعیین کرد، "دستیابی به کشوری کاملاً توسعه یافته که نسخه بدل هیچ کشوری نباشد و شرایط بومی و ارزش‌های معنوی در آن لحاظ شده باشد." بود.

این سوال را که چرا ایران به‌رغم نهضت‌های متعددی که داشته نتوانسته است به ثبات برسد، باید پایه اساسی برای تدوین سند چشم‌انداز ایران در افق ۱۴۰۴ دانست. سند چشم‌انداز در شکل ساده و خلاصه خود شامل یک "آرمان" است و یک "خواست" یعنی اینکه جامعه ایران می‌خواهد با دست زدن به یک حرکت اساسی و طی مسیری سخت در نهایت به آرمان ترسیم شده نایل گردد. چالش دیگر تفاوت میان آرمان‌ها و عمل است.

مصادق این مسئله در گزارش توسعه انسانی سال ۲۰۰۹ سازمان ملل که با عنوان «غلبه بر موانع توسعه و تحرک بشر» منتشر شده است، یعنی ۷ سال پس از ابلاغ سند چشم‌انداز ایران کاملاً مشخص است. برپایه این گزارش ۱۸۲ کشور جهان از نظر شاخص توسعه انسانی رتبه بندی شده‌اند که در این میان ایران در رتبه ۸۸ کشورهای جهان قرار گرفته است. همچنین بر اساس گزارش سال ۲۰۰۹ سازمان ملل، ۲۵ کشور حوزه سند چشم‌انداز از نظر شاخص توسعه

انسانی رتبه بندی شده اند که در این گزارش نیز ایران در میان کشورهای حوزه سند چشم انداز رتبه ۱۴ را به خود اختصاص داده است.

این در حالی است که کشورهای فلسطین اشغالی، کویت، قطر و امارات به ترتیب رتبه ۴ تا ۱ بالایی جدول را به خود اختصاص داده اند. در مقابل کشورهای مصر، تاجیکستان، یمن، پاکستان و افغانستان به ترتیب رتبه های انتهایی جدول ۲۱ تا ۲۵ را به خود اختصاص داده اند. بدیهی است سند چشم انداز بیست ساله از آن رو تهیه شده است تا با توجه به چالش های پیش گفته تصویری روشن و ملموس برای تخفیف چالش ها و تنظیم حرکت به سوی اهداف ترسیم شده با آهنگی متناسب و مطمئن به وجود آید.

معنای مخالف این نظریه آن است که اگر اراده جمعی جدی برای حرکت در راستای اهداف چشم انداز به وجود نیاید، با توجه به آثار و علائم و با رجوع به شاخص های اقتصادی و اجتماعی، احتمالاً هم شکاف ها و فاصله های یاد شده بیشتر گردیده و هم بر عمق و تعداد چالش ها افزوده خواهد شد.

اما این خواسته چگونه قابل تحقق است و راه های رسیدن به هدف (آرمان) کدامند و در این راستا از چه ابزارها و امکاناتی باید بهره برد؟ پاسخ سوالات فوق و سوالات عدیده دیگری که می توان مطرح ساخت در دو اصل زیر خلاصه می شوند:

- ۱- تهیه و تصویب برنامه های پنج ساله توسعه در زمینه و جارجوب سند چشم انداز.
  - ۲- فراهم ساختن زمینه و اسباب تحقق برنامه ها در راستای سند چشم انداز.
- از سوی دیگر برنامه ریزان و متولیان امر به خوبی می دانند که صرف ترسیم آرمان ها و اهداف کلی و تدوین برنامه ها نمی توان به تحقیق امید بست بلکه وصول به هدف نیازمند عزمی بزرگ است. ضعف قانون مداری، وفاق، وجدان، سازگاری اجتماعی، نظم پذیری، بحث ملاحظاتی زیست محیطی و ساختارهای اداری و تجاری این ها در هر حال مسائلی هستند که باید در اجرای سند چشم انداز به آن ها توجه شود.

در چند سال اخیر در بحث های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی اصطلاح چشم انداز بیست ساله رایج شده است، اما علی رغم این مساله اطلاعات در مورد چشم انداز و کارکرد آن به اندازه کافی وجود ندارد. آنچه مسلم است اینست که این چشم انداز و شعار باید مبنای کلیه تصمیم گیری ها، برنامه های توسعه و بودجه های سالانه در تمامی نهادها، سازمان ها، دستگاه ها و دیگر مراکز تصمیم سازی، تصمیم گیری و اجرایی باشد.

لذا برای دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز بیست ساله نظام جمهوری اسلامی ایران، جامعه‌ای الهام‌بخش، فعال و مؤثر در جهان اسلام بر اساس تحکیم الگوی مردم‌سالاری دینی و بر پایه‌ی اندیشه‌های ناب امام راحل (ره) و منویات مقام معظم رهبری، با توجه به مغفول ماندن چالش‌های یاد شده در سند چشم‌انداز بیست ساله کشور و عدم وجود مجموعه‌ای مدون و محدودیت منابع علمی و تحقیقاتی در خصوص این سند، نویسندگان این مجموعه در راستای جبران این نقیصه، از کلیه مطالب، منابع، سخنرانی‌ها و کتب موجود در کشور استفاده کرده و مجموعه حاضر را شامل مقدمه و ۵ فصل پیش روی خوانندگان و علاقه‌مندان قرار داده‌اند. فصل اول با عنوان «مبانی و مفاهیم چشم‌انداز» شامل سیر تکامل نظام برنامه‌ریزی و تفاوت مفهوم چشم‌انداز با مفاهیمی چون پیش‌بینی، برنامه‌ریزی و آینده‌نگاری، مبانی تجربی چشم‌انداز و ویژگی‌ها و تعاریف مختلف چشم‌انداز و انواع آن می‌باشد، فصل دوم با عنوان «ساختار، ضرورت‌ها و مدل‌سازی چشم‌انداز» به بررسی لزوم شکل‌گیری چشم‌انداز، ساختار و اجزای آن و روش‌های خلق چشم‌انداز و محورهای اساسی آن می‌پردازد. فصل سوم حاوی متن اصلی ابلاغی سند چشم‌انداز بیست ساله کشور با عنوان «ابعاد سند چشم‌انداز ایران» به‌علاوه بر شفاف‌سازی واژه‌های بکاررفته در سند و محورهای اساسی آن و چگونگی تدوین آن با روش‌های سناریو نویسی، به تبیین روش‌های اجرای چشم‌انداز ملی و سپس موانع اجرا و چالش‌های پیش روی منتهی می‌گردد. در فصل چهارم با عنوان «تحلیل مقایسه‌ای وضعیت شاخص‌های ایران بین کشورهای منطقه» از مطالعات انجام شده در کشور بهره گرفته و وضعیت شاخص‌های سال‌های اخیر ایران را به منظور شفاف‌سازی جهت گیری‌های آینده کشور پیش روی علاقه‌مندان قرار می‌دهد و در خاتمه در فصل پنجم تجارب تدوین چشم‌انداز کشورهای دیگر را از کلیه منابع موجود گردآوری و به منظور بهره‌برداری از آن‌ها درج شده است. امید است مورد استفاده کلیه علاقه‌مندان، دانش‌پژوهان، محققان و مسولان قرار گیرد.

اینک که این مهم پس از یک سال تلاش به سرانجام رسیده و بزودی میهمان دیدگان مبارک شما خوانندگان قرار می‌گیرد، بر خود لازم می‌دانیم، ضمن سپاس از خالق بی‌همتا، از صاحب‌نظران گرانقدری که با ارائه دیدگاه‌های ارزشمند خود در جهت افزایش غنای مباحث و تشویق نگارندگان ابراز لطف نموده‌اند صمیمانه قدردانی نماییم. همچنین بر خود واجب می‌دانیم از جناب آقای دکتر محمود زاده ریاست محترم پژوهشگاه شاخص پژوه که ضمن تشویق و ارزش نهادن به این تلاش، همکاری بی‌شائبه‌ای برای چاپ آن داشته‌اند، و نیز از کلیه اساتید گرانقدری که در رفع ابهامات اینجانبان را راهنمایی فرمودند صمیمانه سپاسگزاری می‌نماییم. همچنین از

زحمات ناشر محترم این مجموعه حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای نظام‌الدین و همکاران محترم ایشان در شرکت قاصدک اسپادانا که در صفحه‌آرایی و اصلاحات، سعه صبر پیشه کردند تشکر ویژه داریم. بی‌شک هر مجموعه دارای کاستی‌هایی است که به رسم معمول از کلیه صاحب‌نظران تقاضا داریم ما را در اصلاح نارسایی‌های احتمالی یاری نمایند تا راهگشایی برای پاسخگویی به کلیه ابهامات احتمالی علاقه‌مندان و مسولان متعهد و دلسوز کشور گردد.

بدیهی است اجرایی شدن سند چشم‌انداز بیست ساله کشور جز با وفاق و همکاری، تعامل و همگرایی ملی تمام آحاد جامعه امکان‌پذیر نخواهد بود. امیدواریم تمام ایرانیان دست به دست هم دهند تا ایران را به جایگاهی که شایسته آن است برسانند.

نویسندگان

www.ketab.ir